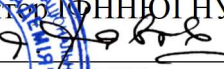

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІФННЮІ НУ «ОЮА»

проф. Роман САВЧУК

«27» вересня 2024 р.

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО
ОК 15**

рівень вищої освіти
ступінь вищої освіти
галузь знань
спеціальність
освітня програма

перший (бакалаврський)
бакалавр
08 Право
081 Право
Право

Розробник програми: к.ю.н., доц. Габлей Наталія Григорівна

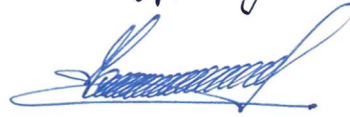
Затверджено на засіданні кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права
(протокол № 1 від 27.08.2024 р.)

В.о.завідувача кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права

Наталія ГАБЛЕЙ

Начальник навчального відділу

Ірина ЯЦКІВ

Гарант освітньої програми

Роман САВЧУК

Науково-методична рада (протокол № 1 від 02.09 2024 р.)

Голова науково-методичної
ради

Олег БЕЗНОСЮК

Заступник директора

Олег БЕЗНОСЮК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Анотація

Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право» зумовлена тим, що сучасний етап суспільного і державного розвитку України характеризується підвищенням рівня конституційно-правового регулювання в процесі будівництва суверенної, демократичної, соціальної і правової держави. У свою чергу, це обумовлює необхідність глибокого і всебічного оволодіння студентами знаннями конституційного права, що є важливою складовою частиною в процесі спеціальної підготовки і формування майбутніх юристів.

Конституційне право України є провідною галуззю у системі національного права України. Це знаходить свій прояв в тому, що предметом регулювання цієї галузі є найважливіші суспільні відносини, які складаються у всіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, соціальній, духовній. Конституційно-правові норми, маючи найвищу юридичну силу, регулюють серцевину суспільних відносин, тобто відносин, що складаються в процесі здійснення влади народом і закріплюють насамперед загальні засади, правові принципи, які визначають конституційний лад України, правовий статус людини і громадянина, спосіб організації і діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування. Такий характер конституційно-правових норм забезпечує їм домінуюче становище і безпосередній вплив на правові норми інших галузей права, зокрема, адміністративного, цивільного, трудового та інших галузей. Все це складає предмет навчальної дисципліни.

1.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право України» є формування у майбутніх фахівців з права стійкої конституційної правосвідомості, потреби постійно звіряти свої акти та дії з фундаментальними принципами Конституції України, вільно орієнтуватися у системі конституційного права та системі Основного Закону нашої держави, максимально використовувати його потенціал у своїй правозастосовчій та політичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційне право України» є:

- розуміння поняття конституційного права як галузі права, його юридичної природи, категоріального апарату, принципів, джерел, функцій і предмету правового регулювання;
- вивчення методології правового регулювання конституційних правовідносин;
- співвідношення конституційного права з суміжними галузями права;
- формування знань про застосування механізмів захисту і охорони конституційних прав згідно законодавства України;
- вивчення механізмів застосування видів юридичної відповідальності за порушення конституційного законодавства України;
- навчити студентів правильно орієнтуватись в конституційному законодавстві;
- сприяти зацікавленості у подальшому розвитку та вдосконаленні конституційного законодавства;
- допомогти глибоко зрозуміти сутність і значення європейських стандартів та

зарубіжного досвіду розвитку та функціонування конституційно-правових інститутів.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Поняття, предмет і методи конституційного права України як галузі права. Місце конституційного права у правовій системі України.

Система конституційного права України. Інститути конституційного права. Конституційно-правові норми. Структура конституційно-правової норми. Підстави класифікації конституційно-правових норм.

Конституційно-правові відносини: поняття і види. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційному праві.

Джерела конституційного права України: поняття, види і зміст. Система нормативних джерел галузі конституційного права України. Місце Конституції України та конституційних законів у системі джерел галузі конституційного права.

Конституційно-правова відповідальність. Суб'єкти та підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Поняття і предмет науки конституційного права України. Основні завдання науки конституційного права. Система науки конституційного права. Функції науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Становлення науки конституційного права в Україні, (основні етапи розвитку, правові школи, провідні українські вчені-конституціоналісти). Розвиток конституційно-правових доктрин в Україні. Періодизація розвитку конституційно-правових доктрин.

Конституційне право України як навчальна дисципліна.

Тема 2. Основи вчення про Конституцію

Конституціоналізм як загальна теорія конституції. Поняття, сутність і характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища. Періодизація розвитку конституційно-правової думки в Україні. Загальна характеристика основних конституційних актів та проектів Основного Закону України 1992–1996 рр. Політико-правова характеристика сучасного етапу становлення нової конституційної системи України. Витоки та перспективи розвитку українського конституціоналізму.

Поняття і сутність конституції. Форма, структура, юридичні властивості та функції конституції. Конституція як нормативно-правовий акт і як документ. Види конституцій. Місце конституції в системі національного законодавства.

Структура, зміст, особливості і юридичні властивості Конституції України.

Підготовка, прийняття і зміна конституції.

Реалізація конституції. Правова охорона Конституції України: поняття, зміст та особливості. Система правової охорони Конституції України.

Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі. Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

Тема 3. Основи конституційного ладу України

Поняття, сутність, ознаки та система основних засад конституційного ладу України. Гарантії конституційного ладу України. Інститут захисту конституційного ладу.

Конституційні основи державного ладу України. Поняття й особливості державного ладу сучасної Української держави. Основні принципи державного ладу України. Механізм Української держави. Загальні засади побудови державних органів в Україні. Основні функції Української держави. Конституційні основи суспільного ладу України. Поняття і сутність суспільного ладу України. Громадянське суспільство: поняття і характерні риси. Система та основні принципи суспільного ладу України.

Тема 4. Основи правового статусу особи в Україні

Загальні засади конституційно-правового статусу людини та громадянина в Україні. Правовий статус людини та громадянина як інститут конституційного права. Сучасна концепція прав людини та її відображення в Конституції України.

Поняття, сутність і принципи громадянства України. Політико-правовий огляд становлення та розвитку інституту громадянства в Україні. Набуття і припинення громадянства. Особливості правового положення в Україні іноземних громадян та осіб без громадянства. Конституційно-правовий статус біженців. Інститут притулку.

Основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Механізм реалізації та гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. Поняття і сутність основних гарантій реалізації та захисту (охорони) прав і свобод людини та громадянина в Україні. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Поняття і види основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Громадянські права й свободи людини. Поняття та види природних прав і свобод людини. Право людини на життя і повагу до її гідності. Право на свободу й особисту недоторканність. Недоторканність житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Невтручання в особисте і сімейне життя.

Політичні права та свободи громадян України. Свобода пересування, вибору місця проживання, право вільного залишення території України та повернення в Україну. Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації. Право на участь в управлінні державними та громадськими справами, у виборах і референдумах. Право на участь у зборах, мітингах, демонстраціях та інших політичних акціях. Право громадян на звернення. Право на інформацію.

Економічні, соціальні та культурні (духовні) права і свободи людини та громадянина в Україні.

Конституційні обов'язки людини та громадянина в Україні. Обов'язок захищати Вітчизну. Обов'язок шанувати державні символи України. Обов'язок неухильно додержувати Конституції України та законів України. Обов'язок

сплачувати податки і збори. Обов'язок не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, не посягати на права та свободи, честь і гідність інших людей.

Тема 6. Конституційні основи функціонування об'єднань громадян в Україні

Поняття та види об'єднань громадян. Правові засади створення і діяльності об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення і діяльність організаційних структур осередків політичних партій. Принципи діяльності об'єднань громадян в Україні. Вимоги до засновників та членів об'єднань громадян. Легалізація (офіційне визнання) об'єднань громадян. Реєстрація об'єднань громадян. Види статусу об'єднань громадян. Припинення діяльності об'єднання громадян. Права зареєстрованих об'єднань громадян. Права громадських організацій та політичних партій. Правові основи контролю держави за організацією і функціонуванням об'єднань громадян. Відповідальність за порушення законодавства об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення.

Поняття та види релігійних організацій в Україні. Правові засади створення і діяльності релігійних організацій в Україні. Право на свободу світогляду і віросповідання. Державна реєстрація релігійних організацій. Припинення діяльності релігійних організацій. Права релігійних організацій. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави. Відокремлення школи від церкви.

Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні

Теоретичні основи безпосереднього народовладдя. Поняття та основні форми прямого народовладдя. Представницька і безпосередня демократія: поняття, характерні риси й особливості. Основні форми безпосередньої демократії. Поняття і види виборів і виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи: основні характеристики. Становлення інституту виборів в Україні. Об'єктивні передумови та значення переходу від змішаної до пропорційної системи виборів Верховної Ради України.

Виборче право України. Об'єктивне і суб'єктивне, активне та пасивне виборче право. Конституційно-правові принципи виборів в Україні. Основні положення виборчого процесу в Україні.

Референдум як форма народного волевиявлення. Поняття і види референдумів. Демократичні засади підготовки, проведення та реалізації рішень референдумів. Відповідальність за порушення законодавства про вибори і референдум в Україні.

Тема 8. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні

Державна влада як інститут конституційного права. Складові публічної влади. Механізм держави, державний апарат та державний орган. Основні риси органу державної влади. Правовий статус органу державної влади.

Система органів державної влади, її елементарна характеристика; фактори, що впливають на формування державних органів в Україні.

Органи законодавчої влади. Органи виконавчої влади. Органи судової влади. Місце Президента України, органів прокуратури та інших державних органів зі спеціальним статусом у системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні. Універсальні та спеціальні принципи.

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Парламентаризм як соціально-правовий феномен. Становлення парламентаризму в Україні.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (порядок формування, трок повноважень, дострокове припинення діяльності, склад і структура, функції, компетенція, форми роботи парламенту). Верховна Рада України в системі органів державної влади України. Законодавчий процес у Верховній Раді України. Комітети, постійні, тимчасові та інші комісії Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції. Голова Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.

Конституційно-правові засади законодавчого процесу. Стадії законодавчого процесу. Право законодавчої ініціативи. Реєстрація та внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради. Перше, друге та третє читання законопроекту. Підписання та набрання чинності закону.

Парламентський контроль. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційно-правовий статус Рахункової палати.

Поняття, зміст, завдання та основні напрямки здійснення парламентської реформи в Україні. Проблеми реформування статусу Верховної Ради України на сучасному етапі конституційно-правової реформи в Україні.

Тема 10. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Конституційно-правовий статус народного депутата України. Основні принципи правового статусу депутата.

Строк повноважень народного депутата. Дострокове припинення повноважень народного депутата: підстави й порядок.

Повноваження народного депутата України. Депутатський імунітет та індемнітет. Конституційні гарантії діяльності народного депутата України. Основні форми й методи депутатської діяльності. Основи депутатської етики.

Тема 11. Конституційно-правовий статус Президента України

Загальна характеристика і становлення інституту президента. Правова природа, соціальне призначення і політична роль президента як глави держави.

Формування інституту президента в Україні.

Президент України – глава держави. Порядок заміщення посади Президента України. Вибори Президента в Україні: загальна характеристика.

Строк повноважень Президента України; причини та умови дострокового припинення повноважень. Відповідальність глави держави.

Функції і повноваження Президента України. Місце та роль Президента у реалізації принципу «стримувань і противаг».

Офіс Президента України.

Проблеми реформування статусу Президента України на сучасному етапі здійснення конституційно-правової реформи в Україні.

Тема 12. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Поняття виконавчої влади і система її органів. Конституційно-правовий статус Уряду України – Кабінету Міністрів України (структура, порядок утворення, повноваження, основні форми і напрями діяльності, відповідальність уряду). Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України.

Зміна конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України в умовах проведення в Україні конституційної реформи: переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного правління. Міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади України: порядок формування, структура, компетенція, основні напрями і форми діяльності. Акти органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження, основні напрями і форми діяльності місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Тема 13. Конституційно-правові основи судової системи та прокуратури

Конституційні засади організації судової влади в Україні. Загальна характеристика судової системи України.

Система судів загальної юрисдикції України (місцеві, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України). Порядок утворення, структура та повноваження судів загальної юрисдикції. Основні конституційні принципи судочинства в Україні. Участь народних засідателів і присяжних у здійсненні правосуддя.

Вища Рада юстиції України: порядок формування, склад, основні функції та повноваження. З'їзд суддів України.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Порядок формування Конституційного Суду і його склад. Функції та повноваження Конституційного Суду. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ. Регламент Конституційного Суду України. Право на звернення до Конституційного Суду України. Висновки Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів: поняття, порядок винесення та юридичне значення. Тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України: поняття, порядок та юридичне значення.

Поняття, суть, завдання та основні напрями здійснення судової реформи в Україні. Концепція судово-правової реформи в Україні.

Конституційно-правовий статус прокуратури України. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти органів прокуратури.

Тема 14. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Територія держави як об'єкт конституційно-правових відносин. Конституційно-правовий статус кордонів держави; територіальна юрисдикція держави. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). Державний кордон України.

Принципи територіального устрою в Україні. Адміністративно-територіальний устрій України. Адміністративно-територіальні одиниці.

Столиця України: особливості політико-правового статусу. Севастополь як місто загальнодержавного значення.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Особливості організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування на території Кримського півострова.

Основні положення Концепції адміністративної реформи в Україні щодо реформи адміністративно-територіального устрою держави.

Місцеве самоврядування як конституційно-правовий інститут (поняття, сутність, основні теорії, сучасні моделі місцевого самоврядування). Європейська хартія місцевого самоврядування.

Становлення, сучасний стан і перспективи розвитку конституційно-правового інституту місцевого самоврядування в Україні. Система та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, форми діяльності, компетенція). Депутат місцевої Ради поняття та правовий статус. Повноваження районних та обласних Рад. Голови районних та обласних Рад. Селищні та сільські ради, їх виконавчі органи. Сільський, селищний, міський голова. Служба в органах місцевого самоврядування: загальні положення. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Зміст, завдання та основні напрями здійснення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Тема 15. Конституційно-правові основи національної безпеки і оборони України

Поняття та сутність національної безпеки України. Суб'єкти, об'єкти та принципи національної безпеки України. Національні інтереси та загрози національній безпеці України. Основні напрями державної політики у сфері національної безпеки України.

Система забезпечення національної безпеки України: поняття та структура. Основні функції системи забезпечення національної безпеки України.

Рада національної безпеки і оборони України (РНБО): конституційно-правовий статус.

Оборона України в системі гарантування її національної безпеки. Поняття, основи та організація оборони України. Правові основи діяльності державних органів щодо забезпечення оборони України.

Збройні Сили України як гарант її національної безпеки та оборони. Загальний військовий обов'язок, форми його реалізації та законодавче забезпечення.

Військова служба: поняття, види і порядок проходження. Завдання та основні напрями реформування Збройних Сил України.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна:

1. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія / О. М. Бориславська ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. 384 с.
2. Качурінер В. Л. Конституційне право України : навчально-методичний посібник / В. Л. Качурінер, А. О. Згама. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 258 с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24206>
3. Конституційне право України. Повний курс : Навчальний посібник / за загальною редакцією *Совгири О.В., Шукліна Н.Г.* Видавництво: Юрінком Інтер. 2023. 556 с.
4. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
5. Конституційне право України : підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, В.П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Конституційне право України / авт. колектив Терлецький Д.С. та ін. : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 242 с.

Нормативні акти:

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
7. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 р. № 1135-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
10. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>
11. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
12. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. № 1680-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text>

13. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
14. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>
15. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21 лютого 2014 р. № 742-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18#Text>
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
17. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
18. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2491-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>
19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
20. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
21. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
22. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців: Закон України від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2942-14#Text>

4.2. Допоміжна література:

1. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. Вип. Конституційне гуманітарне право / [Н.В. Аніщук, М.В. Афанасьєва, Н.М. Бакаянова та ін.] ; за заг. ред. А.Р. Крусян, А.А. Єзерова. К. : Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
2. Речицький В.В. Неформальний конституціоналізм. Харків: Права людини, 2018. 356 с.
3. Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІКУ, 2018. 439 с.
4. Савчин М. Порівняльне конституційне право : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.
5. Шаповал В.М. Феномен конституційного права: монографія. Київ, 2017. 423 с.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн : акад. курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 461 с.

4.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті:

- <http://www.president.gov.ua> – Президент України
- <http://www.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
- <http://www.ombudsman.kiev.ua> – Уповноважений Верховної Ради з прав людини
- <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
- <http://www.minjust.gov.ua> - Міністерство юстиції України
- <http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд

<http://www.ccu.gov.ua> - Конституційний Суд України

<https://www.gp.gov.ua> – Офіс Генерального прокурора

<http://www.niss.gov.ua> – Національний інститут стратегічних досліджень

<http://parlament.org.ua> - Лабораторія законодавчих ініціатив

<http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського